

JAZYKOVÁ PRÁVA NÁRODNOSTNÍCH MENŠIN NA SLOVENSKU: ÚŘEDNÍ STYK A TOPOGRAFICKÉ ÚDAJE Z HLEDISKA STANDARDU JAZYKOVÉ SPRÁVEDLNOSTI

JAROSLAV VĚTROVSKÝ

Abstract: **Language Rights of National Minorities in Slovakia: Official Communication and Topographical Indications according to the Standard of Linguistic Justice**
Linguistic rights represent a key element of the minority rights protection system in Slovakia. Both the use of minority languages in relation to state authorities and in displaying the topographical indications are allowed. The rights are nevertheless subject to several limitations which in fact make them inaccessible for a considerable part of the Slovak minority population. Some of the limitations seem reasonable. Other, however, shall be considered neither necessary, nor just, intensifying inequality among the Slovak citizens according to the language group they belong to.

Key words: minority rights, language, official communication, topographical indications, Slovakia

Klíčová slova: menšinová práva, jazyk, úřední styk, topografické údaje, Slovenská republika

ÚVOD

Jazyková práva tradičně představují základní pilíř ochrany národnostních menšin a nejenak je tomu i ve Slovenské republice. Slovensko je zemí národnostně rozmanitou. V zemi, která aktuálně čítá necelých 5,5 mil. obyvatel,¹ žije celkem třináct národnostních menšin uznaných státem.² Jejich příslušníci společně tvoří přibližně 12 % populace. Viditelnost národnostních menšin se však nezdá být výrazná. Navzdory opačným, často nacionálně laděným deklaracím různých politických i nepolitických uskupení – a bez ohledu na to, zda takovouto skutečnost vnímáme pozitivně nebo nikoli – situace většiny národnostních skupin je charakterizována poměrně vysokým stup-

¹ Není-li výslovně uvedeno jinak, vycházejí statistické údaje o počtu obyvatelstva uvedené v tomto článku z posledního sčítání obyvatel, které proběhlo v roce 2011. Citované údaje jsou dostupné na stránkách Slovenského štatistického úradu na <https://slovak.statistics.sk> [cit. 18. 2. 2015].

² Kompetence uznat určitou národnostní skupinu za menšinu náleží vládě Slovenské republiky. Uznány prozatím byly menšiny bulharská, česká, chorvatská, maďarská, moravská, německá, polská, romská, rusínská, ruská, srbská, ukrajinská a židovská.

něm integrace, resp. asimilace.³ Tyto skupiny sdílí se slovenským národem nejen území, které obývají, ale též základní principy morální a hodnotové povahy, způsob života, náboženství, event. další významné atributy, které se na tvorbě národní identity podílejí. Jazyk často bývá jediným znakem, který menšinové skupiny od většinových Slováků *objektivně* odlišuje, a zároveň znakem, který mezi příslušníky jednotlivých menšin vytváří pouto vzájemnosti a *subjektivní* pocit sounáležitosti.

Této charakteristice odpovídá i právní rámec, který byl za účelem ochrany příslušníků národnostních menšin Slovenskou republikou přijat. Základním formálním pramenem je zde Ústava. Vedle obecné svobody sdružovat se, práva na všestranný, zejména kulturní rozvoj a práva na participaci při řešení věcí týkajících se národnostních menšin zaručuje čl. 34 Ústavy příslušníkům menšin tři významná práva jazykové povahy. Jde o právo šířit a přijímat informace v mateřském jazyku, právo na vzdělání v tomto jazyku a právo používat mateřský jazyk v úředním styku. K ochraně jazyka a jeho používání se vztahuje i jediný zvláštní zákon určený národnostním menšinám. Jde o zákon č. 184/1999 Z.z., *o používání jazykov národnostných menšin*, v platném znění (dále též jen „ZPJNM“). Ačkoliv z hlediska svého rozsahu je zákon spíše stručný, dochází jeho prostřednictvím ke konkretizaci většiny jazykových práv, které Ústava zaručuje v obecné rovině.⁴ A to včetně práva na používání menšinového jazyka v úředním styku a souvisejícího práva na používání menšinového jazyka pro označení obcí či vytváření jiných topografických údajů.

Posledním dvěma aspektům používání jazyků národnostních menšin na Slovensku bude věnován i tento příspěvek. Jeho základním účelem je vysvětlit, jaké právo v tomto ohledu na Slovensku *je*. Pozornost bude zaměřena jak na základní pravidla, jež jsou pro současnou právní úpravu rozhodující, tak na některé partikulární požadavky, které z těchto pravidel vyplývají (kap. Základní pravidla a partikulární požadavky). Je ale zřejmé, že pouhý analyticko-empirický rozměr příspěvku by pro dosažení cíle *vysvětlit* nebyl dostatečný. Zkoumání právních norem nelze omezit pouze na popis konkrétních právních předpisů, event. způsobu jejich aplikace. Vysvětlování práva, stejně jako jakéhokoliv jiného společenského fenoménu, se stává úplným teprve tehdy, zahrnuje-li složku normativní, tj. vyjadřuje-li hodnocení (kap. Závěrečné poznámky: hodnocení). Takovéto hodnocení, má-li být smysluplné, přitom vyžaduje učinit důležitý krok. Je potřeba určit a vysvětlit referenční rámec, na jehož základě k hodnocení dojde (kap. Dosažení standardu jazykové spravedlnosti).

DOSAŽENÍ STANDARDU JAZYKOVÉ SPRAVEDLNOSTI

Soužívá-li na určitém území několik národnostních skupin, jako je tomu v případě Slovenské republiky, vzniká obvykle potřeba určit jejich vztah a vzájemné

³ Výjimku v tomto ohledu představuje pouze romská národní menšina. Její „viditelnost“ je však důsledkem spíše faktorů stojících vně této skupiny (marginalizace Romů ze strany ostatních národnostních skupin) nežli faktorů majících původ uvnitř skupiny a vycházejících z jejich kulturních, náboženských a jiných odlišností.

⁴ Pouze otázka práva na vzdělání v jazyku menšin je upravena v odlišném předpisu, konkrétně v zákoně č. 245/2008 Z.z., *o výchově a vzdělávání (školský zákon)*, v platném znění.

uspořádání. Hovoří-li navíc jednotlivé skupiny odlišnými jazyky, stává se tato potřeba nutností, jejíž povaha je objektivní. Oproti většině ostatních prvků utvářejících identitu národnostních skupin, jako jsou např. náboženství či kulturní tradice, má jazyk specifické postavení. Představuje nástroj komunikace. Komunikace v přirozeném jazyku probíhá na úrovni horizontální, tj. v soukromém styku mezi jednotlivci, ale též na úrovni vertikální mezi jednotlivci a orgány státu. Prostřednictvím jazyka a jazykových sdělení stát vytváří právní předpisy, rozhoduje o právech a povinnostech jednotlivce, přijímá podněty, žádosti, event. stížnosti, šíří podstatné informace atp. Je proto zřejmé, že na rozdíl od náboženství či praktikování kulturních tradic postoj státu nemůže zůstat ve vztahu k používání jazyka neutrální.⁵ Stát nemůže pouze nekonat a ponechat otázku jazykové komunikace zcela bez úpravy. Vyžadován je postoj aktivní. Stát musí učinit *volbu*, tj. musí vybrat jeden či více jazyků, které budou považovány za jazyk úřední a které jako základní budou při komunikaci se státem a jeho orgány používány.⁶

Povinnosti, které v souvislosti s používáním jazyků v úředním styku státu vznikají, jsou tedy primárně *povinnosti pozitivní*. Stát musí určit, jakým způsobem mohou být jazyky, jejichž mluvčí území státu obývají, používány. K vymezení vztahu jednotlivých jazyků a možností jejich použití stát zpravidla přistupuje prostřednictvím zákonů. Forma, ve které k určení jazykového režimu dojde, však není zásadní (byť úprava ve formě zákona se jeví jako žádoucí). Podstatné je naplnění požadavků substantivních. Uspořádání, které stát zvolí, musí být spravedlivé, tj. musí naplňovat určitý standard, jenž můžeme označit jako *standard jazykové spravedlnosti*.⁷

Co do svého významu je standard jazykové spravedlnosti konceptem neurčitým. Uspořádání, které se jeví jako spravedlivé z jednoho hlediska, může tento charakter ztrácet, zaujmeme-li pro hodnocení hledisko odlišné. Neurčitost konceptu však není neomezená. Jeho sémantická hranice je určena dvěma znaky, které jsou s konceptem jazykové spravedlnosti obvykle spojovány. Prvním z nich je *rovnost*.⁸ Rovnost, o kterou se v tomto případě jedná, nicméně není zamýšlena jako rovnost mezi jazyky. Není nutné, aby spravedlivé uspořádání stavělo všechny jazyky na stejnou úroveň. Rovnost se týká mluvčích daného jazyka, tedy osob, jež tento jazyk ovládají jako jazyk mateřský, zpravidla z důvodu příslušnosti k určité národnostní skupině.⁹ Koncept jazykové spravedlnosti lze proto v obecné rovině vyjádřit jako požadavek, aby státem definovaná úprava používání jazyků nevytvářela mezi jednotlivými skupinami mluvčích postavení, které by bylo *nerovné*, a nevystavila některou ze skupin zacházení, jež by bylo *diskriminační*.

Zdroje a formy nerovnosti, kterou neznačí, event. nedostatečná znalost určitého jazyka může vyvolat, jsou různorodé. V kontextu používání jazyků národnostních menšin se nerovnost stává viditelnou zejména tehdy, vztahuje-li se nedostatečná znalost

⁵ LAGERSPETZ, E.: On Language Rights. *Ethical Theory and Moral Practice*, 1998, Vol. 1, s. 183.

⁶ VAN PARIJS, P.: *Linguistic Justice for Europe and for the World*. New York, 2011, s. 89–90.

⁷ MOWBRAY, J.: Linguistic Justice in International Law: An Evaluation of the Discursive Framework. *International Journal for the Semiotics of Law*, 2011, Vol. 24, s. 79–95.

⁸ VAN PARIJS, P.: *Linguistic Justice for Europe and for the World*. New York, 2011, s. 91. MOWBRAY, J.: Linguistic Justice in International Law: An Evaluation of the Discursive Framework. *International Journal for the Semiotics of Law*, 2011, Vol. 24, s. 84.

⁹ MOWBRAY, J.: Linguistic Justice in International Law: An Evaluation of the Discursive Framework. *International Journal for the Semiotics of Law*, 2011, Vol. 24, s. 85.

k jazyku většinovému, který byl státem vybrán jako jazyk úřední. Neznalost úředního jazyka představuje pro příslušníka národnostní menšiny znevýhodnění přinejmenším ve dvou směrech. Za prvé, podstatným způsobem stěžuje jednotlivci přístup ke vzdělání, není-li poskytováno v menšinovém jazyku, a zaměstnání, je-li dobrá znalost úředního jazyka pro jeho výkon nutná.¹⁰ Za druhé, nedostatečná znalost *lingua franca* používaného v daném státě způsobuje, že rodilý mluvčí tohoto jazyka zastává výhodnější pozici, pokud jde o komunikaci, přesvědčování, porozumění atp. ve vztahu ke svému okolí nežli mluvčí jazyka menšinového.¹¹ Nerovnost se prvotně může projevat ve sféře soukromé komunikace. Palčivou se však stává zejména tehdy, dotýká-li se postavení jednotlivce v úředním styku. Dojde-li např. k rozvodovému řízení mezi manželi, z nichž jeden je rodilý mluvčí úředního (jednacího) jazyka a druhý jazyka menšinového, je prvně uvedený z nich v jednoznačně lepším postavení k tomu, aby příslušného soudce či soudkyni svými argumenty přesvědčil. Druhý z manželů, který jednací jazyk ovládá nedostatečně, není schopen svá vyjádření formulovat přesně a překlad tlumočnickem zbavuje jeho výpověď bezprostřednosti.

Můžeme proto říci, že volba jednoho jazyka jako jazyka úředního je vždy rozhodnutím *distributivním*.¹² V jeho důsledku nevyhnutelně dochází k poskytnutí určité výhody či naopak uložení břemene občanům patřícím do různých národnostních, resp. jazykových skupin. Fakt, že všichni občané státu mají povinnost používat v úředním styku stejný jazyk, který stát za tímto účelem určí, není pro naplnění konceptu jazykové spravedlnosti postačující. Rovnost, která je v kontextu postavení národnostních menšin vyžadována, nepředstavuje pouze formální rovnost před zákonem. Vyžadována je rovnost faktická, materiální.¹³ Ta přitom nemůže být omezena pouze na rovnost výsledků. Podstatou konceptu jazykové spravedlnosti není, resp. není pouze dosažení rovnovážného stavu, např. pokud jde o vytváření ekonomického zisku či obsazování pracovních míst příslušníky různých národnostních skupin. *Koncept jazykové spravedlnosti míří na distributivní spravedlnost založenou na rovnosti příležitostí*.¹⁴ Týká se možnosti všech obyvatel splnit kritéria, které jsou pro přístup k určitým sociálním statkům vyžadována, a to bez ohledu na národnostní, resp. jazykovou skupinu, ke které náleží.¹⁵

Tradiční postup, který stát za účelem dosažení rovnosti příležitostí svých obyvatel zastává, spočívá v přijetí norem zakazujících diskriminaci. Jestliže např. důvod pro nepřijetí jednotlivce do zaměstnání tkví v jeho odlišném náboženském přesvědčení, národnostním nebo rasovém původu či pohlaví, k odstranění nežádoucího stavu teoreticky postačí, je-li znevýhodňování v těchto případech a na základě těchto důvodů zakázáno. Normy zakazující diskriminaci jsou přitom součástí vnitrostátních právních řádů všech demokratických států.¹⁶ Jak již ale bylo uvedeno výše, otázka používání jazyka se od jiných aspektů tvořících identitu jednotlivce, event. národnostní skupiny liší. Funkce

¹⁰ VAN PARIJS, P.: *Linguistic Justice for Europe and for the World*. New York, 2011, s. 93.

¹¹ *Ibid.*, s. 94.

¹² LAGERSPETZ, E.: *On Language Rights. Ethical Theory and Moral Practice*, 1998, Vol. 1, s. 184.

¹³ Permanent Court of International Justice, *Minority Schools in Albania*, Advisory Opinion, Series A/B 1935, s. 19.

¹⁴ VAN PARIJS, P.: *Linguistic Justice for Europe and for the World*. New York, 2011, s. 91.

¹⁵ FREDMAN, S.: *Antidiskriminační právo*. Praha, 2007, s. 14.

¹⁶ Pravdivost tohoto tvrzení je analytická.

jazyka je heterogenní, a to přinejmenším ve dvou ohledech. Za prvé platí, že jazyk podobně jako rasa, náboženství či společné tradice sice představuje znak, který určitou národnostní skupinu charakterizuje, avšak zároveň se jedná o kompetenci představující významnou „produktivní dovednost“ (*productive skill*).¹⁷ Samotný zákaz diskriminace tak ke kýženému vyrovnání příležitostí, např. pokud jde o přístup k zaměstnání, nepovede, neboť znalost či neznalost určitého jazyka bude při volbě mezi uchazeči i nadále považována za jasnou výhodu či naopak jasné znevýhodnění. Rozlišování mezi jednotlivci, příslušníky různých národnostních skupin, na základě jazykových dovedností nebude za diskriminaci považováno. Znalost určitého jazyka, je-li pro výkon povolání nutná, vždy bude představovat legitimní a přiměřené zdůvodnění, proč je takové rozlišování právně i morálně přijatelné.¹⁸

Druhý heterogenní rys jazyka – významný z hlediska rovnosti příležitostí – představuje skutečnost, že znalost konkrétního jazyka nelze považovat výhradně ani za projev toho, co Ronald Dworkin označuje jako úsilí (*ambition*), ani za pouhý důsledek toho, co označuje jako dar, talent či nadání (*endowment*). Úsilí je Dworkinem spojováno s volbou, kterou jednotlivec učinil, a s výsledky, které této volba přinesla (např. volba tvrdě pracovat, volba lenořit atp.). Oproti tomu dar, talent i nadání odkazují k okolnostem, nad kterými jednotlivec nemá kontrolu a jsou výsledkem náhody, štěstí, event. neštěstí.¹⁹ Jazyk náleží do obou těchto kategorií. Fakt, že se někdo narodí v rodině, která hovoří určitou řečí a tato řeč se mu stane mateřským jazykem, představuje dar, který zvládnutí jazyka jednotlivci podstatným způsobem usnadňuje. Na druhou stranu přiměřená znalost jazyka je možná i bez tohoto daru, jestliže jednotlivec v tomto směru vyvine dostatečné úsilí. Je přitom zřejmé, že pouze nerovnost, která je založena na odlišné míře distribuce darů, talentu či nadání, může být považována za nespravedlivou. Rozdílné příležitosti, které jsou výsledkem volby jednotlivce, žádný problém z hlediska distributivní spravedlnosti nevyvolávají.

Funkce a hodnota jazyka však nejsou pouze instrumentální. Jinými slovy, jazyk není pouze nástrojem komunikace. Je také jedinečným projevem lidské tvořivosti a součástí jeho kulturního dědictví. Proto bez ohledu na hodnotu, která je mu jako nástroji komunikace přiznána, má jazyk svou vlastní, *vnitřní hodnotu*, jež potřebu jeho ochrany zdůvodňuje a spoluurčuje její rozsah.²⁰ Základním požadavkem v tomto směru je, aby vnitřní hodnota jazyka byla státům (společnostmi) uznána. Negativně vyjádřeno, nikdo nesmí být diskriminován či veřejně očeřňován pouze proto, že hovoří určitým jazykem.²¹ Druhý požadavek odkazuje zpět k praktické využitelnosti jazyka, a tedy k jeho instrumentální užitečnosti. Jazyk, má-li být jeho vnitřní hodnota zachována a dále rozvíjena, musí být jazykem reálně používaným. Není-li jazyk používán, ztrácí pro příslušnou jazykovou

¹⁷ VAN PARIJS, P.: *Linguistic Justice for Europe and for the World*. New York, 2011, s. 92.

¹⁸ JÍLEK, D. – ŠMIGOVÁ, K. – VĚTROVSKÝ, J.: *Segregace, vzdělávací příležitost a závazky států*. Praha, 2015, s. 66.

¹⁹ LAMONT, J. – FAVOR, Ch.: Distributive Justice. In ZALTA, E. N. (ed.): *The Stanford Encyclopedia of Philosophy*, Fall 2014 Edition. Dostupné na <http://plato.stanford.edu/archives/fall2014/entries/justice-distributive/> [cit. 6. 3. 2015].

²⁰ RÉAUME, D. G.: Official-Language Rights: Intrinsic Value and the Protection of Difference. In KYMLICKA, W. – NORMAN, W.: *Citizenship in Diverse Societies*. New York, 2000, s. 250.

²¹ *Ibid.*, s. 252.

skupinu význam a postupně zaniká. Povinností státu je proto vytvořit takové prostředí, aby k praktickému použití jazyka vůbec mohlo docházet.²²

Odkaz k vnitřní hodnotě jazyka a jeho kulturnímu rozměru představuje druhý znak, jenž do konceptu jazykové spravedlnosti vnáší sémantickou určitost. Významný je zejména požadavek stanovící pozitivní povinnost států přijmout opatření, která by praktické používání jazyka v běžném životě umožnila. Takováto opatření nejenže musí zachovávat již zmíněnou rovnost příležitostí, ale zároveň musí zajistit, aby právo používat vlastní jazyk bylo jednotlivci zaručeno v co nejširší míře.²³ Teprve v případě, budou-li obě podmínky splněny, lze uspořádání jazyků, které stát určil, považovat za spravedlivé. Jak již přitom bylo uvedeno výše, spravedlnost v tomto kontextu neznamená, že možnost používání musí být ve vztahu ke každému z jazyků stejná a úplná. Právo na používání vlastního (menšinového) jazyka představuje princip, k jehož naplnění může dojít v různé míře.²⁴ Za spravedlivou však můžeme dosaženou míru považovat jen tehdy, je-li možnost používání konkrétního jazyka omezena jiným stejně hodnotným dobrem a v rozsahu, který je pro tento účel nezbytný. Přípustná povaha vyvažujícího dobra a jeho hodnota jsou samozřejmě relativní a nemohou být určeny mimo konkrétní případ. Je ale zřejmé, že ekonomické hledisko představuje v této souvislosti pouze jedno z možných hledisek a jeho hodnota nemusí být nutně nejvyšší.

ZÁKLADNÍ PRAVIDLA A PARTIKULÁRNÍ POŽADAVKY

Hovoříme-li o právní úpravě používání menšinových jazyků v úředním styku a u topografických údajů, je třeba zaměřit pozornost na tři vnitrostátní předpisy klíčového charakteru. Dva z nich již byly identifikovány výše. Jsou jimi Ústava a zákon o používání jazyků národnostních menšin. Třetím významným předpisem je zákon č. 270/1995 Z.z., o *štátnom jazyku Slovenskej republiky*, v platném znění (dále též jen „ZSJ“). Účel tohoto zákona je zřejmý a vyplývá z jeho označení. Zákon uskutečňuje volbu mezi jednotlivými jazyky používanými na území Slovenské republiky a ustanovuje jeden z nich, slovenský jazyk, jako jazyk úřední, resp. státní.²⁵ Tím také, symbolicky i funkčně, vymezuje jeho prvořadě postavení. Podle preambule zákona je Slovenský jazyk „nejdůležitějším znakem osobitosti slovenského národa, nejvzácnější hodnotou jeho kulturního dědictví, výrazem suverenity Slovenské republiky, jakož i všeobecným dorozumivacím prostředkem jejich občanů“. Důsledkem této poslední jmenované funkce slovenské jazyka, která menšinovým jazykům přiznána není, je, že coby státní jazyk „má přednost před ostatními jazyky používanými na území Slovenské republiky“ (§ 1 odst. 2 ZSJ).

Zákon o státním jazyku tímto explicitně formuluje *první pravidlo*, pravidlo *přednostního postavení slovenského jazyka*, jimž se uspořádání jazyků na Slovensku řídí.

²² Ibid.

²³ VAN PARIJS, P.: *Linguistic Justice for Europe and for the World*. New York, 2011, s. 88.

²⁴ ALEXY, R.: *A Theory of Constitutional Rights*. New York, 2002, s. 47.

²⁵ Můžeme také říci, že zákon tuto volbu pouze potvrzuje, neboť postavení slovenského jazyka jako jazyka státního je zakotveno již v čl. 6 odst. 1 Ústavy SR.

Zároveň toto pravidlo vzhledem k různým kontextům jeho použití konkretizuje a tím mu dodává praktické účinnosti. Například § 3 odst. 1 zákona o státním jazyku vyjadřuje požadavek, aby státní zaměstnanci, bez ohledu na místo svého působení, ovládali státní jazyk. Analogická povinnost týkající se znalosti menšinového jazyka však v právním řádu Slovenské republiky chybí, resp. je explicitně vyloučena ustanovením § 7 odst. 1 zákona o používání jazyků národnostních menšin. A to i tehdy, vykonává-li úředník činnost v místě, kde na používání menšinového jazyka v úředním styku má jednotlivec nárok. Zákon o používání jazyků národnostních menšin taktéž stanoví, že je-li řízení vedeno v menšinovém jazyku, rozhodnutí, které z tohoto řízení vzejde, je vedle tohoto jazyka vydáváno i v jazyku státním. Platí přitom, že je-li mezi jazykovými verzemi rozhodnutí rozpor, „v pochybnostech je rozhodující text rozhodnutí ve státním jazyku“ (§ 2 odst. 4 ZPJNM).

Ze zákona o používání jazyků národnostních menšin vyplývají i další pravidla upravující uspořádání jazyků na Slovensku. Zákon stanoví podmínky, za kterých může k použití menšinového jazyka v úředním styku či ve vztahu k topografickým údajům dojít. Předkládá v tomto ohledu dvě omezení. Povaha prvního omezení je personální. Jde o *pravidlo*, podle kterého *právo na používání mateřského jazyka v oblastech úředního styku a topografických údajů náleží* nikoliv každé národnostní menšině, resp. jejím příslušníkům, ale *pouze mluvčím toho jazyka, který je jako menšinový zákonem výslovně uznán*. Bylo již řečeno, že status menšiny byl ve Slovenské republice formálně příznán třinácti národnostním skupinám. Menšinových jazyků však zákon uvádí pouze devět.²⁶ Ochrany, kterou zákon menšinovým jazykům poskytuje, se tak *a priori* nemohou dovolávat příslušníci čtyř národnostních skupin – ruské, srbské, židovské a moravské. Je třeba též zdůraznit, že právo na používání menšinového jazyka v úředním styku zákon svěřuje pouze občanovi Slovenské republiky, který je osobou patřící k národnostní menšině,²⁷ tedy pouze osobě fyzické, a nikoliv osobě právnické, jejímž jménem fyzická osoba vystupuje.

Druhá omezující podmínka, a v pořadí již *třetí obecné pravidlo* upravující vztahy mezi jazyky na Slovensku, je povahy teritoriální. Právo na používání menšinového jazyka v úředním styku či u topografických údajů může být využíváno pouze v obcích, v nichž počet obyvatel – příslušníků dané menšiny – tvoří „*podle dvou po sobě následujících sčítání obyvatel [...] nejméně 15 %*“ (§2 odst. 1 ZPJNM). Požadavek procentuálního zastoupení příslušníků menšiny nezbytného pro realizaci jazykových práv není ve vnitrostátních právních řádech, alespoň co se evropských států týče, neobvyklý. Vhodnost stanovené výše však může být legitimním způsobem zpochybněna. Podle zákona o používání jazyků národnostních menšin ve znění platném před 1. 6. 2011 byl nutný podíl menšinového obyvatelstva v obci stanoven na 20 %. Novelou zákona č. 204/2011 Z.z. byl tento podíl snížen na 15 %, avšak zákon v přechodném ustanovení § 7c odst. 1 určuje, že pod dvěma po sobě následujícími sčítání obyvatel se rozumějí sčítání, jejichž výsledky byly vyhlášeny až po nabytí účinnosti novely, tj. po 1. 6. 2011. První započi-

²⁶ Jde o jazyky bulharský, český, chorvatský, maďarský, německý, polský, romský, ruský a ukrajinský.

²⁷ Jazyková práva občanů jiných států Evropské unie v úředním styku samozřejmě nejsou tímto tvrzením dotčena. Srov. zejména rozsudek Soudního dvora Evropské unie ve věci *Bickel a Franz*, C-274/96, 24. 11. 1998.

tatelné sčítání obyvatel proběhlo v samotném roce 2011. Další bude uskutečněno v roce 2021 a zákonné kritérium 15 % tak bude moci být poprvé aplikováno až v tomto roce.

Současný požadavek 20 % způsobuje, že pouze pět z devíti menšinových jazyků, které zákon výslovně jmenuje, mohou být při tvorbě topografických údajů či v úředním styku reálně používány.²⁸ Hranici nutného podílu překračují alespoň v jedné obci národnostní menšiny maďarská, romská, rusínská, ukrajinská a německá. Tyto obce jsou uvedeny v nařízení, které vydává vláda Slovenské republiky. Je zde uveden jak název obce ve slovenském jazyku, tak její označení v jazyku menšinovém. K rozšíření počtu jazyků, které budou moci být využívány v úředním styku a u topografických údajů, s největší pravděpodobností nedojde ani po uvedeném roce 2021. Snížení procentuálního podílu na 15 % sice povede k rozšíření práva na používání menšinového jazyka o další obce, nikoliv ale o další menšinové jazyky. Je třeba však zdůraznit, že ani v obcích, kde počet příslušníků národnostní menšiny nedosahuje požadovaných 20 %, resp. 15 %, zákon používání menšinového jazyka v úředním styku zcela nevylučuje. Kterýkoliv z jazyků, který zákon označuje za menšinový, může jeho mluvčí – příslušník národnostní menšiny – v úředním styku využít, „pokud s tím zaměstnanec veřejné správy a osoby zúčastněné na řízení souhlasí“ (§ 2 odst. 8 ZPJNM). V daném případě tedy použití menšinového jazyka přestává být právem jednotlivce, stává se pouhou *možností* podmíněnou souhlasem všech zainteresovaných osob. Zákon navíc stanoví, že takovouto možnost lze uplatnit pouze v ústní komunikaci s úřadem, nikoliv při projevech učiněných písemně.

Čtvrté pravidlo, kterým se používání menšinových jazyků na Slovensku řídí, se vztahuje pouze k otázce užití jazyka v úředním styku, nikoliv k problematice topografických údajů. Určuje orgány státní správy, vůči kterým může být právo na používání menšinového jazyka uplatněno. Podle § 2 odst. 3 zákona o používání jazyků národnostních menšin *právem komunikovat v menšinovém jazyku disponuje jednotlivec (a) ve vztahu k orgánům místní státní správy, (b) orgánům územní samosprávy a (c) ve vztahu k právníckým osobám, které byly územní samosprávou zřízeny*. Orgánem místní státní správy jsou okresní úřady.²⁹ Těch je na Slovensku celkem 72. Pouze devět z nich nicméně sídlí v okresním městě, ve kterém podíl příslušníků národnostní menšiny dosahuje 20 %, což je podmínka, která je pro používání menšinového jazyka před tímto orgánem nezbytná.³⁰ V osmi případech se jedná o obce s maďarskou národnostní menšinou, v jednom případě o obec s menšinou rusínskou (Medzilaborce). Podstatně dostupnější je právo komunikovat v menšinovém jazyku před orgány samosprávy. Podle předmětného nařízení vlády č. 534/2011 je možné toto právo realizovat v 656 obcích, tedy přibližně v 1/5 všech obcí na Slovensku.³¹

²⁸ K těmto pěti jazykům je nutné přičíst ještě český jazyk, u něhož je možnost použití v oblasti úředního styku analogická k postavení jazyka slovenského. Ustanovení zákona o používání jazyků národnostních menšin, pokud jde o oblast úředního styku (nikoliv ale topografických údajů) na český jazyk nedopadají (§ 2 odst. 9 ZPJNM).

²⁹ Viz zákon č. 180/2013 Z.z., *o organizácii miestnej štátnej správy*, v platném znění.

³⁰ Jde o okresní úřady v obcích Dunajská Streda, Galanta, Komárno, Medzilaborce, Nové Zámky, Senec, Šaľa, Rimavská Sobota a Rožňava.

³¹ K použití maďarského jazyka může dojít v 512 obcích, rusínského jazyka v 68 obcích, romského jazyka v 57 obcích, ukrajinského jazyka v 18 obcích a německého jazyka v 1 obci. V žádné obci nenastala situace, že by hranice 20% dosáhli příslušníci dvou či více národnostních skupin zároveň.

Právo na používání vlastního jazyka v úředním styku, které příslušníkům národnostních menšin zaručuje Ústava, je ale chápáno širěji než pouze jako právo používat tento jazyk v případech uvedených v § 2 odst. 3 zákona o používání jazyků národnostních menšin. Zahrnuje i další situace jednání mezi státním orgánem a občanem státu. Typicky jde o *jednání před soudy*. Podle § 5 odst. 1 zákona o používání jazyků národnostních menšin je právo příslušníků národnostních menšin používat mateřský jazyk před soudními orgány upraveno zvláštním zákonem. Vedle zákona o státním jazyku se jedná zejména o občanský soudní řád a o trestní řád.³² Soudní řízení, občanské i trestní, je vedeno výhradně v jazyku slovenském (§ 7 odst. 1 ZSJ). Slovenský občanský soudní řád i trestní řád však připouštějí situace, kdy jednotlivec má právo používat při jednání se soudy i jiný jazyk nežli slovenštinu, zejména jazyk mateřský. Zákonná úprava přitom nerozlišuje, zda tímto jednotlivcem je občan Slovenské republiky patřící k národnostní menšině, anebo cizinec. Na rozdíl od komunikace s orgány státní správy a orgány samosprávy žádná zvláštní úprava týkající se menšin nebyla v tomto směru přijata.

Právo na používání menšinového jazyka v úředním styku se týká zejména *styku vnějšího*. Z judikatury Ústavního soudu Slovenské republiky (dále jen „Ústavní soud“) vyplývá, že kontakt dvou subjektů – orgánu státní správy a jednotlivce – je z hlediska definice výrazu „úřední styk“ podmínkou, která je nutná. Tzv. vnitřní styk – tj. komunikaci, ke které dochází uvnitř státního orgánu – nelze podle slovenského práva za „úřední styk“ vůbec považovat.³³ Určité možnosti, které se používání menšinového jazyka ve vnitřním styku týkají, však zákon o používání jazyků národnostních menšin přesto připouští. Podle § 3 odst. 1 zákona se v obci, kde podíl menšinového obyvatelstva dosahuje zmíněných 15 %, resp. 20 %, může v jazyku národnostní menšiny uskutečnit jednání orgánu veřejné správy, „pokud s tím souhlasí všichni přítomní“. K použití menšinového jazyka může dojít také ze strany poslance obecního zastupitelstva při jednání tohoto orgánu. V takovém případě se navíc nejedná o pouhou možnost, kterou zákon poslanci otvírá, ale o subjektivní právo, kterým poslanec disponuje. Případné náklady spojené s tlumočením hrají z vlastních zdrojů obec (§ 3 odst. 2 ZPJNM).

U topografických údajů je možnost používání menšinového jazyka z věcného hlediska omezena podstatně více. Rozhodující úpravu v tomto směru obsahuje zákon o státním jazyku. Podle § 3a tohoto zákona se názvy obcí, jejich části, názvy ulic a jiných veřejných prostranství, jakož i veškeré jiné topografické (zákon používá termín „geografické“) názvy – řeky, pohoří atp. – uvádějí vždy ve státním jazyku. Výjimku z tohoto pravidla představuje pouze možnost, aby určitá *místní topografická označení* byla uváděna, vedle státního jazyka, i v příslušném jazyku menšiny. Jde zejména o značení obcí (§ 4 odst. 1 ZPJNM) a ulic (§ 4 odst. 4 ZPJNM). I v těchto případech však platí teritoriální omezení: k používání menšinového označení může dojít pouze v rámci obce, v níž počet menšinového obyvatelstva dosahuje požadované hranice 20 % (nikoliv tedy např. na směrové tabuli umístěné mimo obec). Menšinové označení obce se společně s jejím slovenským názvem uvádí zejména na dopravních značkách označujících začá-

³² Zákon č. 99/1963 Z.z., *občiansky súdny poriadok*, v platném znění (úplné znění vyhlášeno pod č. 200/2013 Z.z.) a zákon č. 301/2005 Z.z., *trestný poriadok*, v platném znění.

³³ Ústavní soud SR, Pl. ÚS 4/97, 24. 2. 1998.

tek a konec obce a na budovách orgánů veřejné správy (§ 4 odst. 1 ZPJNM).³⁴ Zákon o používání jazyků národnostních menšin kromě toho umožňuje, aby menšinové označení obce bylo souběžně se slovenským názvem používáno též na nádražních budovách, autobusových stanicích, event. letištích a přístavech V praxi k tomuto značení však nedochází.³⁵ Místní topografická označení se mohou v menšinovém jazyku objevit též v „odborných publikacích, v tisku a jiných prostředcích masové komunikace, jakož i v úřední činnosti orgánů veřejné správy, pokud se v nich používá jazyk menšiny“ (§ 4 odst. 5 ZPJNM). Stejně jako ve všech předcházejících případech i zde nicméně platí, že označení v menšinovém jazyku může být použito pouze druhotně „vedle standardizovaných geografických názvů“, které jsou vytvářeny, jak již bylo uvedeno výše, zásadně v jazyku slovenském (§ 4 odst. 5 ZPJNM).

Poslední *páté obecné pravidlo*, které vyplývá ze zákona o používání jazyků národnostních menšin, popř. některých dalších zákonů a kterým se řídí úprava používání jazyků na Slovensku, je možné formulovat následovně: *právo na používání menšinového jazyka zahrnuje nejen právo mluvčího tímto jazykem hovořit, ale též právo rozumět a právo, aby dotyčnému mluvčímu bylo porozuměno*.³⁶ V největší míře se toto pravidlo uplatňuje při kontaktu příslušníka národnostní menšiny s orgány místní státní správy a územní samosprávy. Jednotlivec je v těchto případech oprávněn používat menšinový jazyk při jakékoliv ústní komunikaci a dále při komunikaci písemné, včetně podávání žádostí, předkládání listin, důkazů (§ 2 odst. 3 ZPJNM) či podávání formulářů, jež musí být pro tento účel vyhotoveny dvojjazyčně (§ 2 odst. 7 ZPJNM). Je-li podání učiněno v některém z menšinových jazyků, zákon stanoví povinnost orgánu poskytnout dotyčné osobě odpověď jak ve státním jazyku, tak i v příslušném jazyku menšiny.³⁷ To se týká i rozhodnutí, pokud řízení bylo v jazyku menšiny zahájeno anebo pokud o to účastník řízení požádá. Jak již ale bylo zmíněno výše, k porozumění mezi jednotlivcem a orgánem státu nemusí dojít přímo. Může být zprostředkováno tlumočnickem. Náklady spojené s tlumočením nese v těchto případech stát, popř. samospráva. Je třeba též připomenout, že právo používat menšinový jazyk před orgány veřejné správy náleží, není-li výslovně uvedeno jinak, každému „[o]bčanu Slovenské republiky, který je osobou patřící k národnostní menšině“ (§ 2 odst. 3 ZPJNM). Tedy nikoliv pouze účastníku řízení, ale kterékoliv osobě, jež do řízení vstupuje (svědek, opatrovník, vedlejší účastník řízení atp.).

O něco méně příznivá je úprava používání menšinových jazyků v řízení před soudy. Bylo již konstatováno, že zákon o používání jazyků národnostních menšin na řízení před soudy nedopadá a relevantní právní úprava je stanovena ve dvou klíčových předpisech: v občanském soudním řádu a v trestním řádu. Ty přitom shodně vycházejí z čl. 47 odst. 4 Ústavy, podle kterého „[k]do prohlásí, že neovládá jazyk, v němž se řízení

³⁴ Podle § 4 odst. 2 ZPJNM se „[d]opravní značky s označením obce v jazyku menšiny umísťují [...] pod dopravními značkami s názvem obce, který se uvádí vždy ve státním jazyku“.

³⁵ Zejména v případě železničních stanic je tato situace zarážející. Slovenské dráhy zdůvodňují svoji nečinnost zejména tím, že platná legislativa jim neumožňuje, aby na změnu označení vynaložily prostředky z vlastních (tj. státních) zdrojů.

³⁶ Srov. RÉAUME, D. G.: Official-Language Rights: Intrinsic Value and the Protection of Difference. In KYMLICKA, W. – NORMAN, W.: *Citizenship in Diverse Societies*. New York, 2000, s. 294.

³⁷ I v tomto případě nicméně platí, že „[v] pochybnostech je rozhodující znění odpovědi orgánu veřejné správy ve státním jazyku“ (§ 2 odst. 3 ZPJNM).

vede [...], má právo na tlumočníka“. Právo na používání jiného než slovenského jazyka v řízení před soudy je Ústavou identicky formulováno jak ve vztahu k občanům, příslušníkům národnostní menšiny, tak ve vztahu k cizincům. Totéž platí i o obou uvedených zákonech. Podle § 18 občanského soudního řádu „účastníci mají [...] právo jednat před soudem ve své mateřštině anebo jazyku, kterému rozumějí“. Znění tohoto ustanovení se tedy od čl. 47 odst. 4 Ústavy částečně liší. Právo používat mateřský, event. jiný jazyk není podmíněno tím, že slovenský (jedenací) jazyk účastník řízení neovládá. Je-li např. účastníkem řízení příslušník národnostní menšiny, má takováto osoba právo používat menšinový jazyk i tehdy, hovoří-li slovensky bez obtíží. Platí přitom, že právo používat mateřský jazyk zahrnuje jak právo hovořit, tak právo rozumět i právo, aby mluvčímu daného jazyka bylo porozuměno.³⁸ Není-li mateřským jazykem účastníka řízení jazyk slovenský, je soud povinen mu za účelem realizace jeho práv zabezpečit tlumočníka, a to na náklady státu.³⁹

Úprava vztahující se na řízení před soudy v trestních věcech kopíruje ústavní záruku obsaženou v čl. 47 odst. 4 o poznání věrněji. Podle § 2 odst. 20 trestního řádu právo na používání jiného než slovenského jazyka a s tím spojené právo na tlumočníka nebo překladatele vzniká jednotlivci pouze tehdy, prohlásí-li, že „neovládá jazyk, v němž se řízení vede“. Vedle obviněného svědčí toto právo též jeho zákonnému zástupci (nikoliv ale obhájci), poškozenému, tzv. zúčastněné osobě⁴⁰ a svědkům. Náklady za překlad či tlumočení nese v těchto případech vždy stát. Také v trestním řízení zahrnuje právo používat mateřský jazyk jak právo hovořit, tak právo rozumět⁴¹ a právo, aby osobě, která mateřský jazyk používá, bylo porozuměno. Nutnost striktního dodržení procesní spravedlnosti, která je pro trestní řízení charakteristická, dokonce vyžaduje, aby k přizvání tlumočníka či překladatele došlo i tehdy, pokud soud či některý z jeho členů mateřský jazyk, v něm byla výpověď učiněna, ovládá.⁴²

ZÁVĚREČNÉ POZNÁMKY: HODNOCENÍ

Pět obecných pravidel určující vzájemný vztah jazyků používaných na Slovensku, jež zde byla identifikována, můžeme označit za pravidla obvyklá. V obdobném znění a v obdobných kontextech se objevují i v právních řádech jiných evropských států.⁴³ Obdobnými pravidly se řídila i úprava používání menšinových jazyků

³⁸ MAZÁK, J. et al.: *Základy občanského procesného práva*. Bratislava, 2009, s. 30: „Účastník má právo činit podání v mateřském jazyku, hovořit na jednání v tomto jazyku a požadovat, aby jiné ústní projevy byly přetlumočené do jeho mateřštiny, a konečně, aby stejně jako ústní podání byly i všechny písemnosti vyhotovené také v jeho mateřském jazyku.“

³⁹ KRAJČO, J.: *Občiansky súdny poriadok. Komentár*. Bratislava, 2010, s. 113.

⁴⁰ K pojmu „zúčastněná osoba“ viz § 45 trestního řádu SR.

⁴¹ Literatura v tomto směru nicméně zpřesňuje, že „[p]rávo používat jazyk, kterému dotčená osoba rozumí, nezakládá právo na zaslání rozhodnutí a jiných písemností vydaných v rámci trestního řízení ve slovenském jazyku přeložené do jazyka, kterému tato osoba rozumí“. MINÁRIK, Š. et al.: *Trestný poriadok. Stručný komentár*. Bratislava, 2010, s. 47.

⁴² Rozsudek Nejvyššího soudu SR, R 29/1981. Viz opět MINÁRIK, Š. et al.: *Trestný poriadok. Stručný komentár*. Bratislava, 2010, s. 59.

⁴³ Jde např. o Českou republiku, Rakousko, Rumunsko aj.

v Československu během tzv. první republiky. Ačkoliv k přímé inspiraci slovenského zákonodárce touto úpravou zřejmě nedošlo, znaků spojujících tehdejší ústavní zákon č. 122/1920 Sb. a dnešní zákon o používání jazyků národnostních menšin nalezneme vícero. Příznačné je již nazývání hlavního používaného jazyka jazykem státním, a nikoliv „jen“ jazykem úředním. Volba označení přitom není náhodná. Má významnou symboliku odkazující ke Slovensku jako státu *národnému* a slovenskému národu jako národu *konstitutivnímu*.⁴⁴ Slovensko, podobně jako tehdy Československo, nechce být založeno na jazykové pluralitě a zákonná úprava neusiluje o vytvoření bilingvní či multilingvní společnosti. Znalost slovenského jazyka je považována za nutný standard, jehož nesplnění zbavuje jednotlivce přístupu k množství práv, včetně práva podílet se na spravování věcí veřejných.⁴⁵ Možnost používání jiných (menšinových) jazyků není zcela vyloučena. Je ale limitována omezeními personální i teritoriální povahy, z nichž nejvýznamnější je požadavek procentuálního zastoupení menšiny na určitém území. V prvorepublikovém Československu i současném Slovensku je tento požadavek shodně vyjádřen podílem 20 %.

Je ale zřejmé, že originalita zkoumané právní úpravy, event. její podobnost s právní úpravou československou nemohou být hodnotícím hlediskem, které je prvořadé. Podstatné je určit, zda přijatá právní úprava je *spravedlivá*, tj. zda dosahuje standardu jazykové spravedlnosti, tak jak byl tento standard popsán výše. Možnost používání menšinových jazyků v úředním styku a ve vztahu k topografickým údajům musí být taková, aby (a) *rovnost příležitostí* mezi mluvčími menšinového jazyka a mluvčími slovenského jazyka nebyla porušena a zároveň (b) aby příležitost používat menšinový jazyk byla vzhledem k jeho funkci spolutvůrce kulturní (národnostní) identity jednotlivce *co možná nejširší*. Situaci je nutné posuzovat vždy s ohledem na kontext, v němž má k použití jazyka dojít.

Problematických bodů, pokud jde o používání menšinového jazyka v úředním styku a u topografických údajů, vytváří současná právní úprava z hlediska jazykové spravedlnosti několik. Čtyři z nich zmíním na tomto místě. První se týká požadavku, svojí povahou asymetrického, podle kterého úředníci státu či samosprávy působící obci, v níž je právo na používání menšinového jazyka zaručeno, nemusí menšinový jazyk ovládat. Zvládnutí slovenského jazyka je naopak pro každého úředníka nutností. Požadavek schopnosti komunikovat ve slovenském jazyku můžeme uznat jako legitimní. Je zřejmé, že úředník při své činnosti obvykle vstupuje do kontaktu i s jednotlivci, listinami či orgány, které menšinový jazyk nepoužívají. Pro první z uvedených požadavků však stejné hodnocení neplatí. Zejména v obcích, kde počet příslušníků národnostní menšiny dosahuje 50 % i více, se znalost menšinového jazyka jeví pro efektivní komunikaci s veřejností jako nezbytná. Podmínka, aby alespoň část zaměstnanců úřadu menšinový jazyk ovládala, by navíc motivoval úřady přijímat ve větší míře právě příslušníky menšin, jejichž zastoupení v orgánech veřejné správy často neodpovídá podílu menšiny na celkovém počtu obyvatel (flagrantní je tato skutečnost zejména u romské národnostní menšiny). Souvislost opatření s rovností příležitostí je tedy zřejmá.

⁴⁴ Obdobný symbolický význam byl přikládán termínu „státní“ i v nově vzniklém Československu. Srov. PETRÁŠ, R.: *Menšiny v meziválečném Československu*. Praha, 2009, s. 313.

⁴⁵ Srov. zejména § 7 odst. 1 ZSJ a § 7 odst. 1 ZPJNM.

Druhý bod, který se z hlediska naplnění standardu jazykové spravedlnosti jeví jako problematický, představuje požadavek absolutní přednosti slovenského jazyka před jazykem menšinovým. Jak již bylo uvedeno výše, jedním z konkrétních důsledků této přednosti je pravidlo, podle kterého má-li orgán veřejné správy povinnost vydat listinu (sdělení, rozhodnutí aj.) v jazyku slovenském i v jazyku národnostní menšiny, závazný je pouze ten obsah listiny, který je formulován v jazyku státním. V konečném důsledku to znamená, že pokud např. rozhodnutí zhotovené v menšinovém jazyku přiznává jednotlivci určité právo, zatímco rozhodnutí zhotovené ve slovenském jazyku mu toto právo upírá, ztrácí rozhodnutí v menšinovém jazyku jakékoliv právní účinky. Namísto toho, aby obě rozhodnutí byla prohlášena za nicotná (což by bylo řešení jistě spravedlivé), přihlédnuto je pouze k rozhodnutí v jazyku slovenském. Právo na vedení řízení a vydání rozhodnutí v menšinovém jazyku tím ztrácí na významu, neboť každý účastník řízení je nucen seznámit se i s rozhodnutím ve slovenském jazyku a přizpůsobit mu své další jednání.

Třetí problematický bod současné právní úpravy tkví v podmínce, aby k používání menšinového jazyka v úředním styku a u topografických označení docházelo pouze v obcích s minimálním podílem 20 % příslušníků (jedné) národnostní menšiny na celkovém počtu jejich obyvatel. Podíl určený tímto způsobem se zdá být nepřiměřeně vysoký. Již samotný fakt, že jeho výše je stejná, jako tomu bylo v období první republiky, budí rozpaky. Např. počet příslušníků maďarské národnostní menšiny žijících na Slovensku byl v té době téměř o 1/3 vyšší, než je tomu dnes. Chápeme-li proto právo na použití menšinového jazyka v úředním styku a u topografických označení jako opatření směřující k naplnění rovnosti příležitostí i vnitřní (kulturní) hodnoty jazyka, potom požadavek 20 % podílu dosažení obou těchto cílů brání. Je pravda, že v roce 2011 byl novelou zákona o používání jazyků národnostních menšin podíl snižen na 15 %. Účinky přijaté změny jsou však pouze relativní. K její faktické realizaci nedojde dříve než v roce 2021, aniž by pro tento odklad svědčily jakékoliv racionální důvody.

Čtvrtý a poslední problematický bod, který bude na tomto místě zmíněn, se týká možnosti používat menšinový jazyk u topografických údajů. Označování měst, obcí či jiných geografických objektů sídelního i nesídelního charakteru směřuje především k naplnění vnitřní hodnoty jazyka jako kulturního fenoménu (na rozdíl od používání jazyka v úředním styku, kdy instrumentální a vnitřní hodnota jazyka jsou zastoupeny přibližně rovnocenným způsobem). Používání topografických označení v menšinovém jazyku by proto mělo být umožněno v co nejširší míře, resp. vždy tehdy, nebrání-li tomu jiné legitimní důvody. Takto formulovaný požadavek však současná právní úprava nesplňuje.

Poměrně úzce je zákonem vymezena již samotná povinnost uvádět v menšinovém jazyku označení obce. Povinnost se opět týká pouze těch obcí, kde minimální podíl příslušníků národnostní menšiny tvoří 20 %. Požadavek nutného podílu 20 % byl v tomto příspěvku již několikrát prohlášen za nepřiměřený. U značení obcí je takovéto hodnocení zřejmé o to více, že použití menšinového jazyka je v těchto případech spojeno pouze s minimální finanční zátěží. Je třeba též upozornit, že zákon o používání jazyků národnostních menšin rozlišuje mezi pojmy „název“ obce, který musí být vždy ve slovenském jazyku (§ 3a ZSJ), a „označení“ obce, které může být i v jazyku menšinovém.

To znamená, že obec se vždy „jmenuje“ slovensky, v menšinovém jazyku může být pouze „označována“, pokud to zákon umožňuje. Jazyková nespravedlnost této úpravy vyniká o to více, že množství obcí ztratilo svůj menšinový název až na konci 40. let 20. století, kdy jim bez konzultace místního obyvatelstva byl přiřazen název slovenský, často odvozený od významné osobnosti slovenského národa (Štúrovo, Hviezdoslavov, Kolárovo atd.).